

พระธรรมเทศนา

อรรถสัมมาปณิธิกา

พระเทพปริยัติมุนี (สมคิด เขมจารี ป.ธ.๙)

วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

รับพระราชทานถวายในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร พระราชทานพระศพ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๔

นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

อรรถสัมมาปณิธิ.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนาในอรรถสัมมาปณิธิกา ฉลองพระเดชพระคุณพระดับพระปัญญาบารมี อนุโมทนาในพระราชกุศลทักษิณานุปทานกิจ อันสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร พระราชทานพระศพสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ด้วยกำลังแห่งพระมหากุณาธิคุณอันมีบริบูรณ์ในพระราชหฤทัย ตามวิสัยแห่งสัพบุรีสันตติ ในการนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ เสด็จทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์

พระราชกุศลทักษิณานุปทานกิจอันสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชทานพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ในวารดิถีปัญญาสมวารครบ ๕๐ วัน ในวาระนี้ นับว่าเป็นพระราชกรณียกิจประการหนึ่ง ที่ทรงพระอนุสรณ์ถึงคุณงามความดี และทรงยกย่องเชิดชูคนดีที่ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติบ้านเมือง ให้สมกับศักดิ์ศรี ให้มีชื่อปรากฏ มีเกียรติยศลือชามากว่าสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ ฯ ได้ทรงหยั่งทราบถึงพระราชกุศลที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชทานตั้งแต่แต่ต้นจนวาระนี้ ด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่ง ย่อมจะทรงมีปิติซาบซึ้งในพระมหากุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ และจะทรงอนุโมทนาในพระราชกุศล เพื่อบันดาลผลให้สำเร็จประโยชน์ตามสมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพ สมดังพระราชปรารภทุกประการ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงมีพระบุพเพกตบุญญาตา ความเป็นผู้มีบุญญาธิการได้สั่งสมอบรมมาแต่ปุเรชาติ จึงได้เสด็จอุบัติในชาติดิถีชาติราชตระกูล ทรงสมบุรณ์ด้วยพระชาติวุฒิ พระวัยวุฒิ พระคุณวุฒิ โภคสมบัติ และพระศุภจริยาวัตรทุกประการ ถึงกระนั้น พระองค์ก็หาได้ทรงพอพระทัยในประโยชน์สุขส่วนพระองค์ ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ

น้อยใหญ่ ทั้งโดยตรงทั้งที่ทรงได้รับมอบหมายเป็นอเนกปริยาย ดังเช่นพระกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติ แทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระกรณียกิจอันเนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระกรณียกิจด้านพระพุทธศาสนา พระกรณียกิจด้านการศึกษา พระกรณียกิจด้านสาธารณสุข พระกรณียกิจด้านการลูกเสือเนตรนารี และกิจการอาสาสมัครรักษาดินแดน รวมถึงพระกรณียกิจด้านการสาธารณกุศลอื่นๆ

นอกจากนี้ ยังได้ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจน้อยใหญ่อันทรงคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ บ้านเมืองยิ่งใหญไพศาล ทรงมีน้ำพระทัยเบิกบานในการเสียสละสูงส่งต่อปวงพสกนิกร ทรงเกื้อกูลอุปถัมภ์งานในหลายด้านอย่างต่อเนื่อง ทรงงานสืบสานจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนาถ และงานที่ทรงดำริริเริ่มด้วยพระองค์เอง กับทั้งทรงมีพระหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตากรุณา ทรงปรารถนาที่จะให้ประชาชนทุกคนชั้นมีวิชาความรู้ มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น และมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงถ้วนหน้า จึงทรงพระเมตตาฯรับเป็นองค์ประธานกองทุน มูลนิธิ และสมาคมต่างๆ ไว้ในพระราชูปถัมภ์ เพื่อให้กิจการมั่นคงและดำเนินก้าวหน้าไปโดยสะดวกและเกิดคุณประโยชน์โดยแท้

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ได้มีพระดำรัสพระราชทานเนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๙ ณ วิทยาลัยวิชาลัยว่า “ฉันขอกล่าวต่อท่านทั้งปวงว่า จะพยายามบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่บ้านเมือง ด้วยความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นพระประมุขของชาติ ทั้งจะได้รักษาเกียรติศักดิ์แห่งความเป็นราชนารีในมหาจักรีบรมราชวงศ์ไว้ชั่วชีวิต”

ตามความในพระดำรัสนี้ชี้ชัดว่า สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ได้ทรงบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่บ้านเมืองโดยอเนกปริยาย ไม่สามารถที่จะนำมาขยายบรรยายให้ถ้วนทั่วได้ ในส่วนที่สำคัญคือพระปณิธานอันแน่วแน่มั่นคงที่จะดำรงรักษาเกียรติศักดิ์แห่งความเป็นราชนารี

ในข้อนี้ จะเห็นได้ในพระจริยาวัตรอันอ่อนน้อม อ่อนหวาน อ่อนโยน ละมุนละไม พอพระทัยที่จะเสด็จอยู่อย่างเรียบง่าย ด้วยมีพระวรกายแข็งแรง มีพระทัยเข้มแข็งแฝงไว้ด้วยความอ่อนน้อม ความอ่อนหวาน และความอ่อนโยน เป็นพระบรมวงศ์ที่ทรงมีพระบุญญาบารมี สมกับที่เกิดมาในชาติตียสกุล มีเกียรติคุณความดีปรากฏ มีพระอิสริยยศลือชา เหล่าพสกนิกรต่างกือนุโมทนา เหล่าเทวดาก็ชื่นชม แม้พระพรหมก็สรรเสริญ บุคคลผู้มีโอกาสได้ชมพระบารมีเฝ้าแห่น ก็ถือว่ามีบุญตา ผู้ได้มีโอกาสได้ฟังพระวาจาสนทนาปราศรัย ก็ถือได้ว่ามีบุญหู ผู้ได้อยู่ใกล้ซัดรับใช้สนองงาน ก็ถือว่ามีบุญใจ จึงกล่าวได้ว่า “เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ผู้อยู่ในความทรงจำของประชาชนชาวไทย ที่จะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมตลอดไป”

ในการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวารนี้ ได้ทรงจัดให้มีพระธรรมเทศนาถกถหนึ่ง จึงได้นำบาทพระคาถาอันมีมาในมงคลสูตรว่า **อตตสมมาปณิธิ** มารับพระราชทานถวายวิสาขนา เพื่อให้สอดคล้องต้องกับพระจริยาวัตรที่ทรงปฏิบัติพระองค์ ทั้งโดยตรงทั้งโดยได้รับมอบหมาย ขยายเป็นหลักธรรม สำหรับสาธุชนพุทธบริษัทนำไปประพฤติปฏิบัติโดยยึดเป็นแบบแผน แบบอย่าง และเป็นแนวทางแห่งการศึกษาสืบไป

คำว่า **อตตสมมาปณิธิ** แปลว่า **การตั้งตนไว้ชอบ** หรือ **การประกอบตนไว้ดี** คุณข้อนี้สำคัญที่จะพัฒนาชีวิตไปสู่ความเจริญก้าวหน้า เพราะเหตุว่า บุคคลเมื่อเกิดมาจำต้องประพฤติดตนให้เหมาะสมกับภูมิเดิม ภูมิรู้และภูมิฐานของตน เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงอุปสรรคข้อขัดข้องทั้งผอง มาประกอบชีวิตให้ดำเนินไปได้สะดวกง่ายดายเหมือนคนพายเรือลำน้อยๆ ข้ามฟาก หากจำต้องประกอบตัวประกอบเรือ คอยคาคัดจัดให้เรือแล่นผ่านร่องน้ำไปนำให้ถึงจุดหมายโดยสะดวกไม่ติดขัดฉะฉาน

การตั้งตนไว้ชอบประกอบตนไว้ดีในที่นี้ หาได้หมายถึงการตั้งหลักปักฐานภายนอก เช่น การก่อร่างสร้างตนให้เป็นหลักเป็นแหล่งมั่นคง มีครอบครัวเป็นเนื้อเป็นตัวเป็นลำเป็นสัน มีบ้านเรือนเรือกสวนไร่นาเป็นของตนเป็นต้นเท่านั้นก็หาไม่ หากแต่หมายถึงการสร้างตัวภายใน คือสร้างในตัวของเราเอง เมื่อสร้างตัวได้ก็เสริมตัวได้ กล่าวคือ เสริมฐานให้กว้าง เสริมยอดให้สูง เพราะเมื่อตั้งตัวภายในได้แล้ว การตั้งตัวภายนอกก็จะพลอยมีตามมาด้วย ภายกับจิตรวมกันเป็นตัวตน บุคคลจึงมีการแยกตัวตนออกเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนกาย ส่วนวาจา และส่วนใจ การตั้งตนไว้ชอบก็คือการตั้งกายชอบ ตั้งวาจาชอบ ตั้งใจชอบ

การตั้งกายชอบ คือการประกอบกิริยาไว้ในระเบียบของกาย คือกายสุจริต มีจิตประกอบด้วยเมตตากรุณา ไม่ฆ่า ไม่ลัก ไม่ประพฤติล่วงละเมิดเสียประเวณี มีเมตตาภยกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นกิริยาดี กิริยางาม และกิริยาอ่อนโยน จัดว่าเป็นมงคลคือเหตุแห่งความเจริญอย่างสูง เป็นเหตุชักจูงให้บุคคลวางตนเหมาะสม กล่าวคือ วางตนให้สมควรแก่กาลเทศะ เพศ วัย ฐานะ บุคคล และสังคม เป็นต้น

การตั้งวาจาชอบ คือการประกอบวาจาให้อยู่ในระเบียบของวาจา คือวจีสุจริต ได้แก่ เมตตาวจีกรรม คือ พูดคำจริง พูดคำไพเราะ พูดคำสมัคสมานสามัคคี และพูดคำมีประโยชน์ เพราะวาจาเป็นสำคัญในการสื่อสาร การสังคม และเป็นของมีค่าสูง เป็นเครื่องวัดภูมิของผู้พูด ในตัวของบุคคล อวัยวะคือปากสำคัญ ดังที่กล่าวกันว่า **“ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา”** ผู้พูดจึงเป็นผู้เป่า ผู้ฟังจึงเป็นผู้เผา หรือ ความคิดเป็นผู้เป่า คำพูดเป็นผู้เผา คนเขียนเป็นผู้หว่าน คนอ่านคนฟังเป็นผู้เก็บ กล่าวคือคอยเฝ้าเพลิงจดจำคำพูดทั้งในแง่ดีและแง่ร้าย ขยายความดีแผ่ให้กว้างไกล ในทำนองเหมือนตัวช่างทั้งตัวไม่มีอะไรจะสำคัญไปกว่างา ดังคำว่า **“งาช้างเอื้องเงินเราเอาถ้อยคำ”** ดังนั้น คำพูดที่เปล่งออกจากปากจะมากหรือน้อย สามารถทำให้ผู้พูดต้อง โศกเศร้าหรือผ่องแผ้วได้

การตั้งใจชอบ คือการประกอบใจให้อยู่ในระเบียบของใจ คือมโนสุจริต เป็นเมตตาตามโนกรรม ตามธรรมตา ใจมีลักษณะดีนรน ชุกช่น กวัดแกว่ง ห้ามได้ยาก รักษาได้ยาก และมักตกไปในอารมณ์ฝ่ายต่ำเสมอ ใจย่อมเป็นใหญ่เป็นประธานของสังขารร่างกาย ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว การสวดมนต์เป็นยาทา การภาวนาเป็นยาใจ ใจร้ายเป็นผี ใจดีเป็นคน ใจกววนเป็นบ้า ใจกล้าเป็นนักรบ ใจสงบเป็นสมณะ ใจเลิกลดละเป็นพระอรหันต์ เรื่องของใจจึงมีความสำคัญ ทำหน้าที่คิด เช่นคิดโลกอยากได้ของคนอื่น คิดพยาบาทอาฆาตจองเวร เห็นผิดเป็นชอบ เห็นชอบเป็นผิด ชนิดเห็นกงจักรเป็นดอกบัว เป็นความชั่วเป็นความดี เห็นสิ่งที่มีราคาว่าเป็นสิ่งที่มีราคา

บุคคลจึงควรตั้งใจไว้ชอบประกอบไว้ใจดี โดยมีสติเป็นที่เลี้ยงคอยกำกับครองใจ ควบคุมให้สงบหนักแน่นมั่นคง ด้วยการภาวนาอบรมให้มีเมตตาต่อมนุษย์และสัตว์ ผึกหัดให้ควรแก่การงาน อาจหาญร่าเริง ให้เย็นเป็นน้ำคือเป็นน้ำใจ ด้วยวิธีฝึกฝนอบรมให้ก้าวไปสู่ความเป็นผู้มีใจดีคือมีใจสันโดษ ยินดีตามที่ได้ พอใจตามที่มี ไมโลภโมหิโทสัน ใจที่ไม่คิดทำร้ายทำลายกันด้วยความเหี้ยมโหด มีความเมตตาหวังความสงบสุขแก่กันและกัน และเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม นำตนให้คิดชอบ ทำชอบ พูดชอบ มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกันและกัน กล่าวสั้นก็คือควบคุมกาย วาจา และใจให้เว้นชั่ว ประพฤติชอบ ประกอบตนไว้ดี โดยวิธีปรับบาปออกจากตัว ปรับความชั่วออกจากใจ จะได้ชื่อว่ามี ทุนนำหนุนให้เจริญก้าวหน้า นำพาให้ประสบความสำเร็จเป็นอยู่ดี คืออยู่เย็นนอนสุข พ้นจากความอยู่ร้อนนอนทุกข์ในชีวิตประจำวัน และจะเป็นทุนหนุนส่งให้ไปอุบัติในคติที่ดีมีสุคติ เป็นต้น มนุษย์ทุกคนที่อุบัติมามีความต้องการความดีใส่ตัว ไม่ต้องการความชั่วใส่ใจ จึงควรตั้งกายวาจาใจให้ถูกต้อง ให้ถูกจุด ถูกทาง ถูกวิธี และถูกศูนย์ ถ้าไม่ถูกศูนย์ก็จะเอียง เอียงมากเกินไปก็จะเสียการทรงตัว เมื่อเสียการทรงตัวก็จะตั้งตัวไม่ตรง ต้องหกล้มหรือล้มลุกคลุกคลาน ดังที่เรียกขานว่า “ชีวิตล้มเหลว”

ธรรมดา การครองชีวิตมักมีอุปสรรคมากมายหลายอย่าง แต่อุปสรรคเหล่านั้นเป็นเพียงพายุพัดผ่านมาเป็นครั้งคราว ส่วนอุปสรรคที่ยืนยาวร้ายเหลือเหนืออุปสรรคเหล่านั้นก็คือการตั้งตัวผิด การตั้งตัวผิดคิดจนตัวตาย ถ้าไม่คิดแก้ไขให้ดีจะมีชีวิตล้มเหลว ตกอับ อาภัพ อนาคต อนาคตความมั่นคงไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงควรที่จะตั้งกายวาจาใจให้ชอบ ประกอบกายวาจาใจให้ดี ให้ถูกตามหลักคำสอนว่า **อตตสมมาปณิธิ** การตั้งตนไว้ชอบประกอบตนไว้ดี มีนัยดังรับพระราชทานถวาวยวิสัยนามาด้วยประการฉะนี้

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงมีพระจริยาวัตรอันงดงาม เพราะได้ทรงปฏิบัติตามพระดำรัสที่พระราชทานเนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๙ ณ วชิราวุธวิทยาลัยว่า “ฉันขอกล่าวต่อท่านทั้งปวงว่า จะพยายามบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่บ้านเมือง ด้วยความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นพระประมุขของชาติ ทั้งจะได้รับการเกียรติศักดิ์แห่งความเป็นราชนารีในมหาจักรีบรมราชวงศ์ไว้ชั่วชีวิต” พระจริยาวัตรในสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ พระองค์นี้นั้น ย่อมเป็นที่ประทับใจของปวงชนชาวไทยไม่เลือนรางจางหาย ประชาชนชาวไทยทั้งหลายทุกหมู่เหล่าคอยเฝ้าและจดจำมีรูปลักษณ์ว่า “เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ผู้อยู่ในความทรงจำของประชาชนชาวไทย ที่จะเกิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมตลอดกาลยาวนาน”

เมื่อพระองค์มาสิ้นพระชนม์จากไป ประชาชนชาวไทยก็โศกเศร้าเสียใจอาลัยถึง จึงได้พร้อมใจกันบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย และเดินทางมาสักการะพระศพ ด้วยความเคารพเทิดทูนบูชา ทุกวันเวลามีได้ว่างเว้น ตลอดจนรับเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายมิได้ขาดสายติดต่อกัน อันแสดงถึงความจงรักภักดี ความสามัคคี ความมีน้ำใจได้ในคำว่า “ยามป่วยเยี่ยมไข้ ยามจากไป กตัญญู บูชาอาลัย” ดังนี้

อิมินา กตปุณญเณน ขออำนาจแห่งพระราชาสุลทกษิณานุปทานกิจ อันสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศล

ปัญญาสมวาร ครบ ๕๐ วัน พระราชทานพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา
สิริโสภาพัฒนวัตติ ในวาระนี้ จงสำเร็จเป็นวิบากราศีมีผลสัมฤทธิ์ ผลดีวิบากสมบัติ แต่สมเด็จพระเจ้า
ภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัฒนวัตติ ในสุคติสัมปรายภาพ สมดังพระราชปรารภทุก
ประการ

ในวสานแห่งพระธรรมเทศานี้ พระสงฆ์จตุรกรจักรับพระราชทานสวดพระธรรมคาถา
เพื่อเพิ่มพูนพระราชศรัทธา ปสาทะ อัมปมาทธรรม สัมมาปฏิบัติ ในมหาสมาคมนี้อัปไป
เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร สำนักพระราชวัง
โทร. ๐ ๒๖๒๓ ๕๕๐๐ ต่อ ๓๑๐๓-๔
www.brh.thai.gov.net/